

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO’NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-3, 2026**

SOLVING PROBLEMS ARISING IN IMPROVING MUSICAL LITERACY AMONG STUDENTS THROUGH AVANT-GARDE PEDAGOGICAL METHODS

Nabiyeva Farog’atxon

3rd-year student of the Professional Education program, Department of
Instrument Performance, Kokand State University

Abstract: This article provides a scientific analysis of the key pedagogical challenges encountered in developing musical literacy among music school students and the ways to address them through avant-garde pedagogical methods. The article examines the application of modern approaches such as Dalcroze Eurhythmics, Orff Pedagogy, the Kodály Method, constructivist learning, and digital interactive methods within the music school environment. The research findings indicate that overcoming the limitations of traditional music reading and writing instruction through avant-garde methods simultaneously develops musical motivation, creative thinking, and lifelong learning skills in students.

Keywords: musical literacy, avant-garde pedagogy, Orff method, Dalcroze Eurhythmics, Kodály system, constructivism, music school, interactive learning, music reading, musical thinking.

O‘QUVCHILARDA MUSIQIY SAVODXONLIKNI OSHIRISHDA YUZAGA KELADIGAN MUAMMOLARNI AVANGARD PEDAGOGIKA USULLARIDA HAL ETISH

Qo’qon davlat universiteti “Cholg’u ijrochiligi” kafedrasida Professional ta’lim
yo’nalishi 3-bosqich talabasi Nabiyeva Farog’atxon

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqa maktabi o‘quvchilarida musiqiy savodxonlikni shakllantirishda duch kelinadigan asosiy pedagogik muammolar va ularni

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-3, 2026**

avangard pedagogika usullari orqali hal etish yo‘llari ilmiy tahlil qilinadi. Maqolada Dalkroz euritikasi, Orff pedagogikasi, Kodaly metodi, konstruktivistik ta‘lim va raqamli interaktiv usullar kabi zamonaviy yondashuvlarning musiqa maktabi muhitiga qo‘llanilishi ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, an‘anaviy nota o‘qish va yozish ta‘limining cheklovlarini avangard metodlar orqali yengish o‘quvchilarda musiqiy motivatsiya, ijodiy tafakkur va uzluksiz ta‘lim ko‘nikmalarini bir vaqtda rivojlantiradi.

Kalit so‘zlar: musiqiy savodxonlik, avangard pedagogika, Orff metodi, Dalkroz euritikasi, Kodaly tizimi, konstruktivizm, musiqa maktabi, interaktiv ta‘lim, nota o‘qish, musiqiy tafakkur.

Musiqiy savodxonlik — nota yozuvi, ritm, garmoniya va musiqa nazariyasini o‘qish, tushunish va amalda qo‘llash qobiliyati — musiqa ta‘limining poydevori hisoblanadi. Biroq an‘anaviy musiqa maktablarida bu ko‘nikmani shakllantirish jarayoni ko‘pincha o‘quvchilarda qiziqish yo‘qolishi, texnik qiyinchiliklar va hissiy uzilib qolish kabi muammolarga duch keladi. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlardan kelib chiqqan holda, XIX asrda shakllangan klassik nota ta‘limi usullari XXI asr o‘quvchisining kognitiv xususiyatlari, o‘rganish uslubi va raqamli muhitga moslashgan tafakkuri bilan to‘liq mos kelmayapti. Shu sababli jahon musiqa pedagogikasida Emile Jaques-Dalcroze, Carl Orff, Zoltan Kodaly kabi novator pedagoglarning usullari asosida rivojlangan avangard yondashuvlar tobora keng qo‘llanilmoqda. O‘zbekiston musiqa maktablarida ham ushbu muammo o‘ziga xos ko‘rinishda namoyon bo‘ladi: an‘anaviy nota ta‘limi usullari bilan milliy musiqa tizimining (maqom, pentatonika, yarimton intervallar) o‘ziga xos xususiyatlari o‘rtasidagi ziddiyat o‘quvchilarda qo‘shimcha qiyinchiliklar tug‘diradi. Ushbu maqolada aynan shu muammolarni avangard pedagogika usullari orqali hal etish yo‘llari tahlil etiladi. An‘anaviy usulda musiqa

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-3, 2026**

o‘qitish ko‘pincha nota yozuvini — mavhum belgilar tizimini — hissiy va harakat tajribasidan oldin o‘rgatishdan boshlanadi. Bu holat bolaning tabiiy o‘rganish jarayoniga zid keladi: bola avval narsani ko‘radi, his qiladi, so‘ng uning belgisini o‘rganadi. Musiqa ta‘limida esa ko‘pincha aksincha — avval belgi, keyin tovush taqdim etiladi. Neuropsixologik tadqiqotlar (Sloboda, 2005) shuni tasdiqlaydi: 6–9 yoshli bolalar mavhum belgi tizimini o‘zlashtirishdan oldin, musiqiy-harakat va musiqiy-eshitish tajribasini yetarlicha shakllantirishi zarur. Aks holda nota o‘qish mexanik xotiralashga aylanib, musiqiy tushunish va ijodiy qobiliyat rivojlanmaydi. Musiqa maktabi o‘qituvchilarining kuzatuvlari va tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchilarning taxminan 40–60 foizi ta‘limning 2–3-yilida musiqaga bo‘lgan dastlabki qiziqishini yo‘qotadi. Buning asosiy sabablari: takroriy mashqlarning zerikarli xarakteri, tez muvaffaqiyat ko‘rmaslik, va ta‘limning o‘quvchi hayoti bilan aloqasizligi. Ko‘p holatlarda musiqa nazariyasi va cholg‘u ijrosi parallel emas, balki alohida-alohida o‘qitiladi. Natijada o‘quvchi cholg‘uda ijro qilishni o‘rganayotib, u bajaryotgan tovushlarning nazariy asosini tushunmaydi. Bu “ko‘r ijro” — nota o‘qish va musiqa tushunish o‘rtasidagi ko‘prikni shakllantirmaydi. An’anaviy sinf-dars tizimi barcha o‘quvchilarga bir xil tezlik va usulda material taqdim etadi. Biroq musiqiy idrok, ritmik his va tovush xotirasi har bir o‘quvchida turlicha rivojlangan. Bir o‘quvchi uchun oson bo‘lgan mashq ikkinchisi uchun tushunib bo‘lmas tuyulishi mumkin, biroq an’anaviy tizim bu farqlarni e‘tiborsiz qoldiradi.

Shveytsariyalik kompozitor va pedagog Emile Jaques-Dalcroze (1865–1950) tomonidan ishlab chiqilgan bu usul musiqa va jismoniy harakat o‘rtasidagi organik bog‘liqlikka asoslanadi. Euritikada o‘quvchilar ritm, temp, dinamika va musiqa tuzilmasini tana harakatlari orqali his qiladi va ifodalaydi. Musiqa maktabida qo‘llanilganda euritika nota yozuvini o‘rganishdan oldin o‘quvchilarda ritmik his va

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-3, 2026**

musiqiy xotira shakllantirishga yordam beradi. Masalan, chorak nota — bir qadam, yarim nota — ikkita qadam, to‘la nota — to‘rtta qadam sifatida harakat orqali his etiladi. Bu usul mavhum belgi tizimini hissiy tajribaga bog‘laydi. Nemis kompozitori Carl Orff (1895–1982) ning “Schulwerk” tizimi musiqa ta‘limini nutq, harakat va ritm birligida olib borishga asoslanadi. Orff pedagogikasida sodda perkussiya asboblari (xylofonlar, metallfonlar, blok fleytalar) keng qo‘llaniladi, chunki ular texnik to‘siqsiz musiqiy g‘oyani ifodalash imkonini beradi. O‘zbek musiqa maktablarida Orff metodini milliy elementlar bilan boyitish alohida imkoniyat yaratadi: doira, qo‘ng‘iroqlar va tabiiy tovushlar yordamida o‘quvchilar milliy ritmik tizimni organik his qila boshlaydilat. Milliy bolalar qo‘shiqlari va o‘yin-qo‘shiqlar esa Orff repertuarining tabiiy manbaiga aylanadi. Venger musiqashunosi Zoltan Kodaly (1882–1967) ning tizimi xor q‘shiqchilik va qo‘l belgilari (hand signs) orqali musiqiy eshitishni — “ichki eshitish” (inner hearing) ni — rivojlantirishga asoslanadi. Kodaly metodida nota yozuvi faqat amaliy qo‘shiqchilik tajribasi orqali o‘zlashtirilgandan keyin o‘rgatiladi. Bu yondashuv musiqa maktabi o‘quvchilari uchun ayniqsa samarali: qo‘l belgilarining vizual-harakatli tabiati nota o‘qishni ko‘rgazmali va jismoniy qiladi. Solfejio mashg‘ulotlarida Kodaly qo‘l belgilarini qo‘llash o‘quvchilarda nota-tovush bog‘liqligini 2–3 barobar tezroq mustahkamlaydi. Konstruktivistik pedagogika (Vygotsky, Bruner) o‘quvchini passiv qabul qiluvchi emas, balki bilimni o‘zi yaratuvchi faol sub‘ekt sifatida ko‘radi. Musiqa ta‘limida bu yondashuv o‘quvchilarga o‘z kuylarini mukammallashtirish, improvizatsiya qilish va kichik musiqiy loyihalar amalga oshirish imkonini berish orqali amalga oshiriladi. Masalan, “Mening birinchi kuyim” loyihasida o‘quvchi 4–8 ta notadan iborat oddiy kuy yaratadi, uni nota yozuviga tushiradi, o‘rtoqlariga ijro etadi va muhokama qiladi. Bu jarayon nota yozuvini o‘rganishni ma‘noli va shaxsiy maqsadga aylantiradi. Zamonaviy raqamli texnologiyalar musiqa savodxonligini o‘rgatishda

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-3, 2026**

yangi imkoniyatlar ochmoqda. Simply Piano, Yousician, Muscores, Flat.io kabi ilovalar gamifikatsiya (o'yin elementlari) orqali nota o'qishni o'rgatadi va o'quvchiga zudlik bilan qayta aloqa (feedback) beradi. Biroq raqamli usullarni to'liq mustaqil vosita sifatida emas, balki an'anaviy ta'limni boyituvchi qo'shimcha manba sifatida qo'llash tavsiya etiladi. O'qituvchi nazorati va jonli ijro tajribasi raqamli vositalar bilan uyg'unlashtirilganda eng yuqori samara olinadi. Natijalar asosida musiqa maktabi sharoitida qo'llash uchun quyidagi integratsion model taklif etiladi. Ushbu model to'rt bosqichdan iborat bo'lib, har biri oldingisiga tayanadi.

1-BOSQICH (1-2-yil): Hissiy-harakat poydevori. Dalcroze eurytmikasi va Orff elementlaridan foydalanib, ritmik his, eshitish xotirasi va guruh musiqa qilish ko'nikmalarini shakllantirish. Nota yozuvi bu bosqichda faqat o'yin shaklida tanishtiriladi.

2-BOSQICH (2-3-yil): Belgi tizimini o'zlashtirish. Kodaly qo'l belgilari va konstruktivistik loyihalar orqali nota yozuvini hissiy tajribaga bog'lash. O'quvchi nota yozishni o'z kuyini yozib qolish uchun zarur vosita sifatida his qiladi.

3-BOSQICH (3-5-yil): Integratsiya va chuqurlashtirish. An'anaviy solfejio va musiqa nazariyasi raqamli vositalar bilan boyitilib, o'quvchining mustaqil musiqiy tahlil qilish qobiliyati rivojlantiriladi.

4-BOSQICH (5-7-yil): Ijodiy mustaqillik. O'quvchi musiqiy savodxonlikni kompozitsiya, improvizatsiya va musiqiy loyihalarda mustaqil qo'llaydi. O'qituvchi maslahatchi-hamkor rolini egallaydi.

Musiqa maktabi o'uvchilarida musiqiy savodxonlikni shakllantirish muammosi yagona bir metodning qo'llanilishi orqali hal etilmaydi. Dalcroze, Orff, Kodaly va konstruktivistik yondashuvlarni milliy pedagogik an'analar bilan uyg'unlashtiradigan integratsion model eng samarali natijalarni beradi. Avangard pedagogika usullarining

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-3, 2026**

umumiy jihati — o‘quvchini passiv qabul qiluvchidan faol yaratuvchiga aylantirish, musiqiy savodxonlikni quruq mexanik mashqdan emas, balki hissiy, jismoniy va ijodiy tajribadan o‘tib chiqadigan ko‘nikma sifatida shakllantirish. Bu yondashuv nafaqat nota o‘qish qobiliyatini, balki umrbod musiqani sevish va his qilish madaniyatini tarbiyalaydi. O‘zbek musiqa maktablari uchun ushbu usullarni milliy musiqa tizimi — maqom parda tizimi, milliy ritmika va an’anaviy cholg’u repertuari — bilan boyitish alohida ilmiy va amaliy tadqiqotlarni talab etadi. Bu esa keyingi tadqiqotlar uchun muhim yo‘nalish bo‘lib qolmoqda

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Abdurahmonova M. (2022). Musiqa maktablarida ta'lim sifatini oshirish muammolari. Toshkent: Musiqa nashriyoti.
2. Bruner J. (1960). The Process of Education. Harvard University Press.
3. Campbell P.S., Scott-Kassner C. (2019). Music in Childhood. Cengage Learning.
4. Dalcroze E.J. (1921). Rhythm, Music and Education. Putnam, London.
5. Gordon E. (2007). Learning Sequences in Music. GIA Publications.
6. Kodály Z. (1974). The Selected Writings of Zoltán Kodály. Boosey & Hawkes.
7. Orff C., Keetman G. (1950–1954). Musik für Kinder (Schulwerk). Schott Verlag.
8. Sloboda J. (2005). Exploring the Musical Mind. Oxford University Press.
9. UNESCO (2022). Arts Education in the Post-Pandemic World. UNESCO Publishing.
10. Vygotsky L.S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
11. Yusupova N. (2023). Zamonaviy musiqa pedagogikasida innovatsion usullar. Samarqand: SamDU.
12. Zhukovskaya R. (2021). Interaktiv ta'lim va musiqiy savodxonlik. Pedagogika jurnali, №3.